

1354/12/2, 21/7, 21/4, 2063, 135. számok; Nógrád megyei Levéltár, Nógrád m. Tanfelügyelőjének iratai 444/1948, 1388/1949, 1526/1949, 1530/1949, 1588/1949. számok; Szabad Nógrád 1948. dec. 2., dec. 25., 1949. február 3-i számai; Úttörővezető 1948/5-6 száma; Az iskolák államosítása Bp. Magyar VKM kiad. 1948.

III. rész. Úttörők az egységes ifjúsági szövetségben.

MSzMP Nm. Biz. Archivuma 1333/22/6, 1354/12/6, 140/1949, 1355/35/13, 1355/37/6, 13555/33/10, 1355/19/5, 1355/8, 1358/22/6, 1358/43/5, 1358/50/3, 1360/12, 1366/18, 19, 1367. számok; július 15-i számai; Eleven erő. A KISz Történelmi Emlékkülése. Bp. Kossuth kiadó, 1969.

IV. rész. Az úttörőélet megélénkülésének évei.

MSzMP Nm. Biz. Archivuma 1357/5/14, 1396/3/3, 1395/48/2, 1359/163/3, 1396/2/4, 1395/14/2, 1388. számok; Szabad Nógrád 1954. szept. 1., 1955. máj. 11., dec. 7., 1956. márc. 28., június 13., augusztus 1-i számai; Úttörővezető 1954/6, 1955/5. számai; Úttörőnaptár az 1960-1961. évre. Bp. Ifjúsági Kiadó, 159. old.: 20. születésnap. Bp. A Magyar Úttörők Szövetsége Budapesti Elnöksége 1965. 40. old.; Úttörőélet Nógrádban. Salgótarján KISz Nógrád m. Bizottsága 1970. 15. old.; a rétsági úttörőcsapat adatszolgáltatása.

V. rész. Tovább a megkezdett úton.

MSzMP Nm. Biz. Archivuma 1957. D., 1958. D., 1959. D., 1960. D. számok; Szabad Nógrád 1957. márc. 6., márc. 23-i számai; Nógrádi Népujság 1957. jan. 26., nov. 20., 1958. jan. 4., márc. 8., márc. 12., okt. 29., dec. 17., 1959. jan. 7., ápr. 22., máj. 1. június 3-i és 1960. nov. 9-i számai; Úttörővezető 1957/9-10 és 11. számai; Úttörőélet Nógrádban. Salgótarján KISz Nm. Biz. 1970. 16. old., 37. old.; Előre az úttörőcsapatok megújulásáért. Bp. Magyar Úttörők Szöv. Orsz. Vezetősége, 1957.; A Magyar Úttörők Szövetsége Tájékoztatója, Bp. 1959. II. szám.

Dokumentumok az úttörőmozgalom Nógrád megyei történetéhez

1.

Beszámoló Salgótarján első úttörőcsapatának megalakulásáról (1947.)

A 99. sz. Szondi György Úttörőcsapat 1947. március 2-án alakult meg. Csapatparancsnok: Vadászy Bertalan áll. gimn. tanár. Csapattitkár: ifj. Vukovári Gábor, csapat titkárhelyettes: Kazarecki Kálmán.

A csapat vezetősége beolvasztotta a bánya területén szervezésben lévő csapatot is. Csapatunk 1947. május 8-án kapta meg a működési engedélyt. Beszerveztük a polgári iskola és az acélgvári ált. iskola tanulóinak egy részét. Az előbbiből mintegy 50, az utóbbiból 70 növendék jelentkezett. A csapat létszáma mintegy 200 fő.

A csapat életébe bekapcsolódott pedagógusok: Versényi Edit ált. isk. tanítónő, Vincellér Vilmos áll. gimn. tanár, Bajóczki János áll. polg. isk. tanár, Krajnák Tibor ált. isk. tanító, valamint Szász Jánosné áll. gimn. tanárnő.

A csapat vezetősége szoros kapcsolatot tart fenn a különböző társadalmi egyesületekkel, pártokkal és vállalatok vezetőségével. . . Pénzbeli támogatásban a pénztári jelentésben felsorolt közületek részesítették a csapatot.

Pénztári jelentés.

Bevétel

Salgótarján városháza	100,—Ft
MKP Városi titkársága	60,—Ft
Acélgvár	300,—Ft
Zagyvapálfalvai Üveggyár	500,—Ft
Magánalk. Sz. Szakszervezete	100,—Ft
Salgótarjáni Üveggyár	200,—Ft
MADISZ	30,—Ft

Összesen: 1290,—Ft

Kiadás

686,—Ft

Maradvány

606,—Ft

2.

Az első úttörőavatás a megyében (1948.)

Az acélgvári 100. sz. Petőfi Sándor Úttörőcsapat Nógrád-Hont megye első felavatott úttörőcsapata. Ők vármegyénk és városunk első úttörői.

Gyönyörű napsütéses reggelen kipirult arcú, fehér inges, kék nyakkendős boldog gyermekek siettek vasárnap az Úttörőotthonba. Első útjuk a templomba vezetett . . . Mise után az Olvasó nagytermében érkezett el a gyermekek várva várt pillanata: az avatás. Izgatottan dobogó gyermekszívek fölé tűzték ki a vezetők az úttörők csákányos kék jelvényét. Azután Molnár Jánosné országos úttörővezető, minden úttörő szeretett „Edít pajtása” köszöntötte a felavatott úttörőket. Az úttörőmozgalom demokráciánk legdédelgetettebb mozgalma — mondotta —, aki úttörő lett, az nyíltan kiállt a demokrácia mellett.

Délután uzsonnát kaptak az úttörők, utána pedig a fiatalok lelkes műsoros estet rendeztek. Népi táncok, népi játékok szerepeltek a műsoron. Az acélgvári Bartók Béla zenekar Bartók és Kodály műveivel aratott nagy sikert. Ez a nap felejthetetlen napja volt az úttörőknek. Köszönet érte mindenkinek, akik közreműködésükkel lehetővé tették az avatás ünnepélyes megrendezését.

3.

A salgótarjáni úttörővezetők egységes ifjúsági mozgalom kialakítását javasolják (1948.)

Az Országos Úttörőközpontnak és a Magyar Cserkészfiúk Szövetségének, Budapest.

A Magyar Ifjúság Népi Szövetsége Nógrád megyei Titkárságának meghívására a salgótarjáni úttörő és cserkészcsapatok vezetősége a mai napon megtartott közös értekezletén foglalkozott a két ifjúsági mozgalom egységesítésének kérdésével és ez ügyben egyhangúlag az alábbi határozatot hozta:

Áthatva attól az érzéstől, hogy a magyar ifjúságot hazánknak és a magyar népi demokráciának meggyőződéses hívévé, az országépítő munka lelkes harcosaivá és szocialista érzéstől áthatott értékes egyénekké nevelhessük, az alulírott vezetők a két ifjúsági mozgalom egységes vezetését feltétlenül szükségesnek és kívánatosnak tartják. Felkérjük ezért úgy az Országos Úttörőközpontot, mint a Magyar Cserkészfiúk Szövetsége országos vezetőségét, hogy az egységesítésre vonatkozó tárgyalásokat a nagy ügyet megillető komolysággal és alapossággal minél előbb sikeresen befejezzék.

Alulírott vezetők megfogadják, hogy erejük teljes latbavetésével és minden igyekezetükkel szolgálni fogják az egységes magyar ifjúság demokratikus nevelésének magaslatos ügyét. Jelen határozatunkat azonos feliratban felterjesztjük az Országos Úttörőközpontnak, a Magyar Cserkészfiúk Szövetségének és a Magyar Ifjúság Népi Szövetségének.

Salgótarján, 1948. április 9-én,

Egységben a békéért!
Kudela József MINSZ megyei titkár

Előre!
Nagy Imre
a 100. sz. Petőfi S. Acél-
gyári Úttörőcsapat
Fancsik János
a 99. sz. Szondi György Úttörőcsapat
Szabó I. Klára
az 501. sz. Zrínyi Ilona Úttörőcsapat

Jó munkát!
Róder Árpád
153. sz. Mátra cs. cs.

Aláírás
926. cs. cs. megb.
Aláírás
925. cs. cs. Balassa Bálint (Salgó)

4. Úttörőcsapatok szervezése az iskolák államosítása után (1948.)

Nógrád-Hont megye Tanfelügyelőjétől 3339/1948. sz.

Vaiamennyi Áll. Általános iskola igazgatójának.

Most, hogy szeptemberben az új állami iskolákban új szívvvel és lélekkel megindult a tanítás, az ország demokratikus erői bizalommal fordulnak az iskolák igazgatóihoz, mert úgy a külső demokratikus vezetők, mint az iskola felettes hatóságai tudják azt, hogy az iskolák vezetői átérzik a demokratikus nevelés fontosságát.

Az általános iskolákban a demokratikus szellem megvalósítására és elmélyítésére szolgáló ifjúsági szervezet az úttörőmozgalom. Célkitűzései: magában foglalja mizdazt a szellemet, ami a jövő emberideál felneveléséhez szükséges. Ismertessék meg iskolájukban elsősorban a nevelőkkel, ezután az ifjúsággal. Tapasztalatok bizonyítják, ha megismerik, megszeretik a benne lévő nevelőértéke miatt. Ha van az iskolában olyan tanerő, aki már végzett 3 napos úttörővezető tanfolyamot, természetesen ezek vezessék a csapatot.

Mivel a kormányzat is nagy súlyt fektet az úttörőmozgalomra, éppen ezért a tanfelügyelőségeken úttörő ifjúsági megyei titkárságot létesítetk, hogy a megismertetésben és a szervezésben a kartársak munkáját megkönnyítsék.

Felhívom az Igazgató úr figyelmét, hogy lehetőleg az iskolában még a tanév elején szervezzék meg az úttörőcsapatot, mert ez feltétlenül szükséges az általános iskolai nevelés, megkönnyítéséhez.

Bármikor rendelkezésükre állok tanácsért vagy felvilágosításért akár írásban, akár személyesen.

Remélem, mivel megértették az Igazgató urak és a nevelői kar ennek a fontosságát, minél hamarabb fel is fognak keresni. Ha a csapat megalakult, azonnal jelentsek, hogy a további útbaigazítást meg tudjam adni.

Úttörőköszöntéssel:
Előre az úttörőmozgalomért!
Előre a Magyar Népköztársaságért!
NAGY IMRE
ifjúsági előadó

Balassagyarmat, 1948. szeptember 9.

5. A zagyvapálfalvi úttörők nyári programja (1948.)

... A zagyvapálfalvi úttörők is lelkesen kiveszik a részüket mindenféle munkából. A kalászgűjtéshez már kora reggel gyülekeznek a pajtások a központi iskola udvarán. Még 7 óra sincs, amikor megalakulnak a brigádok. Hat brigád indul el az iskolától alig 5 percnnyire lévő hatalmas búzatarló felé. A legkisebbtől a legnagyobbig gyűjtik az elhullott kalászekat...

Lamik János hetedik osztályos pajtás ki is számította: ha az országban minden úttörő csak egy kilogrammot gyűjt, azzal a mennyiséggel fél évig élelmezhetnek egy olyan várost, mint Salgótarján. A pajtások tervezgetnek. Csütörtökön már be is adják a kicséptelt gabonát, úgy tervezték, hogy ők lesznek az első beszolgáltatók Zagyvapálfalván, az árát hozzáteszik a vasárnapi kirándulásra szánt összeghez. A pálfalvi csapat nagy csapat: „Többen is eljöhetnek volna” — jegyzi meg egyik nap Meggyes Miklós pajtás.

... Nem régen fejezték be háromhetes táborukat a helybeli állami gazdaságban. Hatvannyolc pajtás segédkezett három héten át a borsó kapálásában, répaegyelésben. Több, mint harminc pajtás segítette betakarítani a borsótermést. Sokan az erdőgazdaság csemetekertjében dolgoznak, mások a bányavasút pályafenntartásának segítenek. A hét három napján, csütörtökön, szombaton és vasárnap együtt van az egész csapat. Minden vasárnap kirándulnak. . . Így töltik a nyarat a pálfalvi pajtások vidám szórakozás és hasznos munka közben.

6.

Nógrádi sportoló úttörők eredményei (1952.)

Pécsett a Baranya megyei Testnevelési és Sportbizottság rendezésében került sor 1952. augusztus 1-én és 2-án az első országos úttörőbajnokság megrendezésére mintegy 78 fő részvételével. Salgótarján város színeit a salgótarjáni bányász sportkör ifjú tornászai képviselték, akik igen szép eredményeket értek el. A gyűrűn első helyezést ért el Ménich István 9,7 ponttal, míg Takács Géza 9,2 ponttal a harmadik helyen végzett. Talajtornában az első helyet szintén Ménich István érte el 9,7 ponttal, de a második helyezést is salgótarjáni fiú, Sztremen Sándor 9,3 ponttal. Ugrásban Takács Géza lett az első 9,4 ponttal. Az egyéni összetett versenyben az első helyezést Ménich István érte el. Így az egész verseny alkalmával ő érte el a legtöbb pontot. Takács Géza harmadik helyen végzett.

A 11-12 éves lányok közül talajgyakorlatnál Manyasz Ildikó második helyezést ért el 9,3 ponttal, a harmadik Pálföldi Marika 9,1 pontos eredményével. Az egyéni összetettben Manyasz Ildikó az ötödik helyen végzett.

A 13-14 éves fiúk közül gyűrűn első helyezést ért el Régi Ernő 9,7 ponttal, míg Dubravszki Sándor a harmadik helyen végzett. A 13-14 éves lányok közül ugrásban első lett Vágner Marika 9,4 ponttal.

7.

Részlet a DISZ Megyei Bizottságának beszámolójából (1954.)

... Az úttörőszervezetek megalakulásával új, egészséges eleven erő jelent meg a gyermekek életében, amely meghódította a gyermekek többségét, a felnőttek szívét. . . Taglétszámuk közel 16 ezer, magában foglalja iskolai tanulóink úttörőkorosztálya 87 százalékát. . . Csak az elmúlt évben 1040 úttörő és pajtás üdült az úttörőmozgalom keretén belül többhetes táborban. Ezen túl száz és száz úttörő és pajtás vett részt 2-3 napos túrán, vagy szórakozott az úttörőszervezetek által rendezett hétvégi találkozókön. Úttörőházunk, szakköreink, kultúr- és sportszarnokaink mind a gyermekek szórakozását szolgálják. . . Úttörőink példát mutatnak a tanulásban, fegyelemben, ki veszik részüket olyan fontos akcióból, mint a vasgyűjtés, kalászgűjtés, fásítás. Az 1952/53-as tanévben 3245 q vasat és fémeket, 112 q kenyérgabonát mentettek meg a népgazdaságnak. . .

... Az említett eredmények mellett mutatkoznak olyan hibák is, amelyek nagyban akadályozzák úttörőszervezeteink további egészséges fejlődését. Nem minden esetben kielégítő az úttörők tanulmányi eredménye, főleg falvaink egy részében. Több helyen gyenge a tanulók iskolán kívüli fegyelme és hiányzik több csapatunknál a gyermekeket érdeklő színes, romantikus úttörőélet. Egyszóval a gyermekek nevelése, mozgalmi tevékenysége, foglalkoztatása elmarad mai életünk követelményei mögött. . .

8.

Hírek az úttörők társadalmi munkájáról (1954.)

— A szécsényi járásban minden községben megindult a gyógynövénygyűjtés. Az úttörők ebből a munkából lelkesen kiveszik részüket, s a legszebb eredményt ez idáig a nagylóci úttörők 930 kg-os és a hollókőiek 780 kg-os mákgubógyűjtéssel érték el.

— A balassagyarmati járás úttörői 18 községben köszöntötték az élenjáró dolgozókat. 28 brigád 320 taggal ez idáig már 130 élenjáró dolgozó parasztot köszöntött. A legeredményesebb munkát az érsekvadkertiek végzik, ahol öt brigád működik 50 úttörővel.

— A rétsági járás úttörői a kalászgűjtésben igen szép eredményt értek el. 31 brigád vett részt ebben a munkában 293 taggal, s a gyűjtés eredménye 47,65 mázsa gabona volt.

— A bezúrfalvai úttörők az ibolyalevelgyűjtésben tűntek ki s lelkes munkájuk eredménye nyomán 14 kg gyűlt össze.

— Az anyarozsgyűjtésben az ipolytarnóci úttörők dicsekedhettek a legszebb eredménnyel, mert a szécsényi járás községei közül ők gyűjtötték ez idáig a legtöbbet, körülbelül 6-7 kg-ot.

9.

A nógrádi úttörőcsapat felhívása a megye úttörőihez (1955.)

Mi, felszabadult hazánk boldog úttörői a 11. szabad május elsején a világ proletariatusának nagy nemzetközi ünnepén, a nógrádi vár romjai között tartott úttörő segrszemléen halas szívvel emlékezünk a hazánk szabadságáért véruket hullató 1848-as ifjakra, az 1919-es Tanácsköztársaság harcosaira és ifjaira, akik életük feláldozásával védelmezték az első magyar proletárdiktatúrát.

Büszkék vagyunk a Komszomol példáját követő, pártvezette, ifjúsági szövetségünk nevelte idosebb testvéreinkre, akik hőiesen helytállnak bányáinkban, üzemeinkben, földjeinken és minden erejűnkkel építik boldog jövőnket.

Ez alkalommal úttörőcsapatunk hálánk kifejezése jeléül elhatározta, hogy a DISZ II. Kongresszusának előestéjén 1955. VI. 14-én 21 órai kezdettel „Emlékezünk ifjú hőseinkre és nagy tetteikre” címmel tábor tüzet rendez.

A tábor tüzre meghívjuk a helyi DISZ szervezet tagjait és a falu dolgozóit. Felkérünk olyan fiataalt, aki részt vett a falu felszabadulás előtt, vagy részt vesz jelenleg az Ifjúsági Szövetség munkájában, hogy a lobogó tűz mellett, baráti légkörben ismertesse velük az Ifjúsági Szövetség tevékenységét és az ifjúság hősi helytállását. A tábor tüz ünnepélyességét aktuális szavalatokkal és forradalmi dalok éneklésével emeljük.

Felkérjük a megye valamennyi úttörőcsapatát, csatlakozzanak felhívásunkhoz, hogy az oly sok haladó múlttal rendelkező Nógrád megye hegyei között lobogó tábor tüzek hirdessék az ifjúság harcos összefogását, egységét.

II. Rákóczi Ferenc Úttörőcsapat, Nógrád

10.

A nógrádi járás III. úttörőtalálkozója elé (1956.)

Még két nap és Nagyorosziban kezdetét veszi a harmadik úttörőtalálkozó. Húsz úttörőcsapat készült lázasan erre a napra, hiszen valamennyi pajtás legjobb tudását akarja adni a sport- és kultúrversenyeken. A találkozón kerül lebonyolításra a Ságvári Endre sport- és kulturális seregszemle járási versenye is . . .

Reméljük, a nógrádi pajtások süveges tánca nagy tetszést arat majd. Megállja a helyét a berkenyeiek „Hófehérkéje” is. A diósjenőiek Móricz Zsigmond: Légy jó mindhalálig című művét viszik színpadra. A rétsági úttörők a jól sikerült János vitéz előadásukat adják újra elő.

A járási találkozó sportversenyein azok a pajtások szerepelnek, akik az április 15-i és 22-i körzeti versenyeken erre érdemesnek bizonyultak.

11.

Mártírok gyermekei üdülnek Zagyvarónán (1958.)

A zagyvarónai úttörő- és KISZ- szervezet követésre méltó szép feladatot vállalt magára.

A téli szünidőre vendégül hívott 13 budapesti gyermeket, olyanokat, akiknek édesapja az ellenforradalom elleni harcban veszítette életét. A budapesti árva gyermekek örömmel tettek eleget a meghívásnak. Már meg is érkeztek Zagyvarónára, közöttük Mező Imre elvtárs és Asztalos elvtárs árván maradt gyermeke is.

A pajtásokkal sokat foglalkoznak vendéglátóik. Mindennapos a gyár- és üzemlátogatás, városnézés.

12.

Megyei gyermekművészeti tanács alakul (1959.)

A megyei tanács művelődésügyi osztálya mellett megalakult és működik a Gyermekművészeti Tanács. A pedagógusokból, úttörővezetőköl és művészeti szakemberekből álló kilenctagú tanács tanácsadó és irányító tevékenységet folytat.

A tanács működésének célja a gyermekek iskolán kívüli esztétikai nevelése. Ennek érdekében összekapcsolják a különböző szervek ez irányú munkáját. Így például szoros együttműködés alakul ki az iskolák, a szülői munkaközösségek, a nótanács, üzemi és falusi kultúrotthonok és a művészeti tanács között. Elősegítik a legjobb módszerek kidolgozását. Segítségül veszik a legjobb szakemberek tudását az irányításban és ellenőrzésben.

A Gyermekművészeti Tanács a Gyermekművészeti Seregszemle évenkénti megrendezéséhez is komoly segítséget kíván nyújtani. A tanács társadalmi munkában folytatja tevékenységét.

Alljon itt Almási Ferencné, Zeke László, Jakab Imre, Halmai István pedagógus. Iványi Ödön festőművész, Nádházi Lajos megyei úttörőtítkár, Szorcsik László szécsényi járási népművelési felügyelő, Rätz Tibor balassagyarmati járási úttörőtítkár neve elismerésünk jeléül.

13.

Új forma az úttörők társadalmi munkájában (1959.)

A berkenyei 35 tagú Hunyadi János Úttörőcsapat hejelenette, hogy úttörő-termelőszövetkezetet alakít. A csapatgyűlésre meghívták a helyi Petőfi Sándor Termelőszövetkezet elnökét is, aki az úttörők előtt ismertette a termelőszövetkezet alapszabályait. Az úttörők nagy lelkesedéssel fogadták az úttörő-termelőszövetkezet megalakítását. Nyomban megválasztották a vezetőséget.

A termelőszövetkezet elnöke Schlend János, helyettese pedig Kazsman János lett. Könyvelőnek Garamvölgyi Juditot választották. Megtörtént a brigádvezetők kijelölése is. A három brigádvezető Dombóvári Mihály, Szalai Zoltán és Bertók István lett.

A Petőfi Termelőszövetkezet elnöke, Bertók elvtárs, megígérte, hogy a tsz 5 hold földet biztosít számukra. Gondoltak még a háztáji földterület kiadására is.

A helyi termelőszövetkezet gépekkel, állatokkal és vetőmaggal segíti elő az úttörők kis szövetkezetét. A kis termelőszövetkezet az össztermelés 20 százalékát a közös alapba helyezi, a többi pedig munkaegységalapba osztja szét tagjai között. Az úttörők a pedagógusok irányításával végzik majd a munkát.

Jegyzetek

- 1 A Salgótarjáni Magyar Állami Gimnázium. . évkönyve az 1946/47 tanévről. Salgótarján, 1947. 23. old.
- 2 Nógrádi Újság 1948. március 14-i száma, 2. old. Csurda József írása
- 3 MSZMP Nógrád m. Biz. Archivuma, 32. ó. e. 2395/8. szám
- 4 Nógrád m. Levéltár, Nógrád m. Tanfelügyelőjének iratai 3393/1948. szám
- 5 Szabad Nógrád 1948. augusztus 9-i száma, 4. old.
- 6 ua. 1952. augusztus 9-i száma, 4. old.
- 7 MSZMP Nógrád m. Biz. Archivuma 1357/5/14. szám
- 8 Szabad Nógrád 1954. szept. 1-i száma, Úttörőhírek
- 9 ua. 1955. máj. 11-i száma, 4. old.
- 10 ua. 1956. április 30-i száma 7. old.
- 11 Nógrádi Népújság 1958. január 8-i száma, 8. old.
- 12 ua. 1959. január 7-i száma. 4. old.
- 13 ua. 1959. március 4-i száma, 5. old.

Válogatta:

SCHNEIDER MIKLÓS